

**Ο Χαλασμός της Πρέβεζας
12/24 Οκτωβρίου 1798 ***

Η Πάργα και η Πρέβεζα από τότε που υπήχθησαν υπό την Ενετικήν Πολιτείαν, διά της συνθήκης του Πασσάροβιτς 1718, άρχισαν να συνάπτουν στενές φιλικώτατες σχέσεις με τον ημιανεξάρτητο από το τουρκικό κράτος λαό των Σουλιωτών. Το στόρι τους, το καλαμπόκι τους, άμα ο κάμπος της Λάμαρης δεν είχε σοδειά, τα απλά μέσα της οικοσκευής των, και πρό πάντων ο πολεμικός ανεφοδιασμός των Σουλιωτών σε μπαρούτι και τουφέκια γινόταν από τα δυο αυτά ακμαία εμπορικά λιμάνια. Οι πιο ονομαστοί καπεταναίοι της Ρούμελης, Ανδρούτσος, Γρίβας, Κοντογιάννης, Γερογιάννης, Τζαβαλάς, Διγώνης, Καραβέλας, Καραστάθης και άλλοι μικρότεροι ή Ηπειρώτες, όπως ο Τσόλκας και ο Δίπλας, στην Πάργα ή εις την Πρέβεζαν εύρισκαν αποκούμπι όταν το κυνηγητό των Τούρκων και του Αλή πασά (1788-1798) έφθανε σε κρίσιμο σημείο. Οι αρχές της Βενετίας στις δύο πόλεις πρόθυμα τους παρείχαν άσυλο, τους μισθοδοτούσαν και τους εξώπλιζαν για να βγαίνουν κάθε άνοιξη στο κλαρί και να συνεχίζουν έναν ατελείωτο και αδυσώπητο κλεφτοπόλεμο εναντίον των Τούρκων δυναστών και των συνεργατών τους πολλές φορές κοτζαμπάσηδων. Η άμυνα στον κοινόν εχθρό, το συμφέρον και ο πατριωτισμός είχε ως αποτέλεσμα να αναπτυχθή ισχυρή φιλία και συγγένεια μεταξύ των Ρουμελιωτών καπεταναίων και των Σουλιωτών.

Πόσο φόβο ενέπνεαν στους Τούρκους οι Ρουμελιώτες καπεταναίοι της Πρέβεζας, ακόμα και στα χρόνια του ανελέητου κυνηγήματος του Αλή πασά, μας το δείχνει στην «Αληπασιάδα» του, ένα αρκετά μακρύ επικό ποίημα, που έκαμε κατ' επιταγήν του σατράπη της Ηπείρου, ο τυφλός Αλβανός Βιργίλιος, Χατζή Σεχρέτης.

«Η κλεφτουριά της Ρούμελης
εκεί 'ναι μαζωμένη
μερόνυχτα για πόλεμο
αυτοί 'ναι λυσσασμένοι».

* Το άρθρο δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα *Βήμα Πρεβέζης* σε δύο συνέχειες, στα φύλλα 536 της 27.4.1953, σελ. 1 & 2 και 537 της 4.5.1953, σελ. 1 & 2.

Μεγάλοι φίλοι των Σουλιωτών ήσαν στην Πάργα οι Βασιλάδες και οι Δεσύλλαι, εις δε την Πρέβεζαν ο Χρηστάκης Καλογήρου, που στα χρόνια 1789 έως 1798 υπηρετούσε αξιωματικός στον Γενικό Προβλεπτή των Βενετών στην Πρέβεζα. Ένας τέτοιος στα τελευταία της βενετικής εξουσίας εις Πρέβεζαν ήταν ο Αλέξανδρος Βαλεντίνη ή απλώς Αλεξανδράκης, που είχε δώσει ως σύζυγον την κόρη του Ελένη στον υιόν τού ισχυρού αρματολού της Λάμαρης Γιάννη Αλεξάνδρου, τον Δημήτριο. Εις την οικογένειαν Αλεξάνδρου σωζόταν δακτυλίδι που έφερε την επιγραφήν «Ελένη Βαλεντίνη». Ο Δημήτρης Αλεξάνδρου είχε σπουδάσει στα Γιάννινα κοντά στον Ψαλλίδα.

Η οικογένεια Βαλεντίνη ήταν ιταλικής καταγωγής, τιτλούχος, που ζούσε εις την Βιέννην και έβγαλε ονομαστούς στρατιωτικούς και καλλιτέχνας. Ο Βαλεντίνης έκαμε την συμπεθεριά αυτή για να έχη την ένοπλη προστασία τού Καπετάν Γιάννη στην περιφέρεια της Λάμαρης, απ' όπου μπορούσαν να απειληθούν τα συμφέροντα και η ίδια η ύπαρξη της Πρέβεζας, από άλλους κλέφτες ή Ρωμηούς. Αυτός συνδεόταν με φιλία με τον Αλή πασά και έτσι τον απέτρεπε να αγαπήση την Πρέβεζαν, ώσπου η προσάρτησις διά της συνθήκης του Καμποφόρμιο των ενετικών κτήσεων του Ιονίου, δηλαδή της Επτανήσου και της στενής λωρίδας της ακτής από το Βουθρωτό ως την Βόνιτσαν, εις την Γαλλικήν Δημοκρατίαν, έκαμε τον σατράπην της Ηπείρου να επισπεύση την πραγματοποίησιν του κρυφού του πόθου, να ιδρύση δικό του κράτος, ανεξάρτητο από τον σουλτάνο, αποκτών πλήρη κυριότητα επί του Αμβρακικού και της Ηπειρωτικής ακτής.

Ο Βοναπάρτης μόλις τα στρατεύματά του καταλάμβαναν την Επτανήσο και την Ηπειρωτικήν ακτήν, που λέγαμε, έμαθε τα όνειρα του Αλή πασά και σκέφθηκε να τον χρησιμοποιήση ως σύμμαχόν του στα μεγαλεπήβολα σχέδιά του, του διαμελισμού της Τουρκίας. Έστειλε λοιπόν στην Πρέβεζαν και από κει στην Μάνη τους ελληνικής καταγωγής κορσικανούς αδελφούς Νικολό και Δήμο Στεφανόπολι, να μελετήσουν επί τόπου την κατάστασιν, να συνεννοηθούν με τους ντόπιους καπεταναίους Σουλιώτες και Ρουμελιώτες για τον τρόπο του συντονισμού της δράσεως Ελλήνων και Γάλλων στα σχέδια απελευθερώσεως της Ελλάδος.

Ο Βοναπάρτης πλέων εκ Μάλτας προς Αίγυπτον, τον Ιούνιον του 1798, έστειλε έκτακτον απεσταλμένον του εις τα Γιάννινα που έγραφε σε επιστολήν του προς τον Αλή πασά: «εάν μου δείξη εμπιστοσύνην και θέλει να με βοηθήση, δύναμαι να αυξήσω την δόξαν του και το πεπρωμένον

του». «Η φιλία μας και η συμμαχία μας θα είναι διηνεκής» προσέθετε στην ίδια επιστολή.

Συγχρόνως ο Γάλλος διοικητής στην Κέρκυρα, στρατηγός Σαμπό, διετάχθη από τον Ναπολέοντα να διατηρή με τον Αλή πασά άκρως φιλικές σχέσεις. Ο τελευταίος υποκρινόταν θαυμάσια ότι συνεμερίζετο τας γαλλικές επαναστατικές ιδέας και ότι θα συνεργαζόταν με τον μεγάλο Κορσικανό στα σχέδια ταύτα. Πράγματι, όμως, ο πονηρός σατράπης περίμενε να δη πού θα γύρει η ζυγαριά του σκληρού ανταγωνισμού για την κυριαρχία της Μεσογείου μεταξύ των Άγγλων και Γάλλων και ανάλογα θα κανόνιζε την στάση του. Όνειρό του κρυφό και πόθος ήταν να γίνη τελείως ανεξάρτητος από τον σουλτάνο.

Δυστυχώς οι Γάλλοι απατήθησαν σκληρά από την προσποιητή φιλία του Αλή πασά. Και μόνον ο Ταλεϋράνδος, υπουργός του Διευθυντηρίου της Γαλλίας, είχε σωστά πληροφορηθή και ζυγίσει τον διπρόσωπο χαρακτήρα του τυράννου της Ηπείρου. Γι' αυτό και έγραφε στον Γάλλο πολιτικό διοικητή της Κερκύρας, Κομεϋρά, τον Μάρτην του 1798, δηλαδή ολίγους μήνες προτού ο Αλή πασάς επιτεθή κατά της γαλλικής φρουράς της Πρεβέζης, τα εξής μεταξύ άλλων: «Ο άνθρωπος αυτός έχει μια διαύγειαν πνεύματος ασυνήθιστη εις ένα μουσουλμάνο και ένα μυαλό διαβολικό και πανούργο... Δεν πρέπει να εμπιστευόμεθα πολύ ελαφρά διαπραγματευόμενοι μ' αυτό το είδος των ανθρώπων».[©]

Παραλείπω άλλες πολλές και ενδιαφέρουσες λεπτομέρειες των προηγηθέντων της καταστροφής της Πρέβεζας, όπως την αφοριστική εγκύκλιο κατά των αθέων Γάλλων βασιλοκτόνων και των συνεργατών και ομοϊδεατών τους, Επτανησίων και Ηπειρωτών, του Πατριάρχη Γρηγορίου του Ε' και την στάση της φάρας του Γεωργίου Μπότσαρη, που έκαμε τους Σουλιώτες να αδρανήσουν στο ετοιμαζόμενο κτύπημα της Πρέβεζας, την ανάμειξη του Χριστόφορου Περραιβού, συντρόφου του Ρήγα Φερραίου, τον οποίον ο πρωτομάρτης της ελευθερίας, συλλαμβανόμενος στην Τεργέστη, ενώ ετοιμαζόταν να μπαρκάρη για την Πρέβεζα, του έλεγε: «κύτταξε να κάμης ό,τι δεν πρόφτασα εγώ».

Θα τραβούσε σε πολύ μάκρος το σημείωμα τούτο να αναφέρω τι λέει σήμερα η ιστορική έρευνα για την στάση του περίφημου επισκόπου Άρτης Ιγνατίου, και επισκόπου Ιωαννίνων Ιεροθέου, που αναθεμάτισαν με εγκύ-

[©] Τέλος του πρώτου μέρους του άρθρου.

κλιό τους, τους Ρήγαν Φερραίον και Περραιβόν για το ετοιμαζόμενο, με την συνδρομή των Γάλλων, επαναστατικών κινήμαν στην Ήπειρο και Μωριά. Αφήνω κατά μέρος και την στάση του Αλέξανδρου Βαλεντίνη και καπετάν Γιαννάκη.

Ο πονηρός σατράπης της Ηπείρου έμαθε την καταστροφήν του στόλου του Ναπολέοντος, τον Αύγουστον του 1798, πριν την μάθη ο γάλλος στρατηγός, στην Κέρκυρα, Σαμπό. Αμέσως εξοπλίζει στράτευμα από 5.000 περίπου Αλβανούς επικεφαλής των οποίων μπαίνει ο ίδιος ο γιός του Μουχτάρ. Τέλη Σεπτεμβρίου κάμνει μια στρατιωτική επίδειξη προ της Πρεβέζης. Αναγκάζεται να αποσυρθή βλέποντας την αποφασιστική στάση των Γάλλων και του περισσότερου λαού της Πρεβέζης, που ήταν γαλλόφιλοι, έχοντας επικεφαλής τον Π. Τσαρλαμπά και παπά Μαλτέζο.

Στις 12/24 ν.ημ. Οκτωβρίου εμφανίζεται πάλι ξαφνικά στα υψώματα της Νικόπολης και του Μιχαλιτσιού, αφού πέρασε ανεμπόδιστα τα στενά του Λούρου. Οι Γάλλοι δεν είχαν προλάβει να κτίσουν τα δύο πρόχειρα καστέλια, ένα στον άγιο Νικόλαο[∇] και τ' άλλο κατά το παλαιό θέατρο [της Νικόπολης].

Η επίθεσις του Αλή άρχισε τα μεσάνυχτα. Την γαλλική φρουρά ενίσχυναν ο Τσαρλαμπάς με τετρακοσίους Πρεβεζάνους, ο καπετάν Ζαχαράκης, διάσημος Σουλιώτης καπετάνιος δρων στην περιοχή της Υπάτης, που έσπευσε να έλθη με εξήκοντα σχεδόν παλληκάρια, μόλις έμαθε ότι απειλούταν η Πρέβεζα, ο Χρηστάκης με σώμα ενόπλων Λακκιωτών, που δυστυχώς στην ώρα της μάχης δεν έδειξε καλήν διαγωγή. Αφού κατά το μεσημέρι της 12^{ης} Οκτωβρίου εκάμφθησαν οι Γάλλοι στην Νικόπολη, υπεχώρησαν συνεχώς μαχόμενοι μέχρι τον άγιο Χαράλαμπο και τη σημερινή Βάση. Η αναμενομένη από την Λευκάδα στρατιωτική ενίσχυση ήλθε με καΐκια μέχρι τον άι-Γιώργη, ανοικτά, αλλά από προδοσία δεν απεβιβάσθη, διότι της παρέστησαν ότι εσταμάτησε κάθε άμυνα στην πόλη.

Ένας από τους συγγραφείς που περιέγραψαν την μάχην της Νικοπόλεως μας αφηγείται πως ο λοχαγός φρούραρχος Τισσό, όταν έδινε το σύνθημα της εσχάτης αμύνης σε μια δράκα Γάλλων στρατιωτών, που είχαν μείνει κοντά του εκεί στην παραλία του Αγίου Χαράλαμπος, είπε: «Γάλλοι! Ας πεθάνουμε με τρόπον όπου αι μέλλουσες γεννεές, όταν μιλάν για την μάχη της Νικόπολης και της Πρέβεζας, να θαυμάζουν το θάρρος μας

[∇] Ο Βασιλάς εννοεί το παρεκκλήσι του Αγίου Ιωάννη του Ριγανά.

και κάθε εχθρός της Γαλλίας να τρέμη και μόνον όταν ακούη το όνομα του Γάλλου». Σε λίγο έπιπτε νεκρός.

Από τους 400 άνδρας και 20 αξιωματικούς της φρουράς των Γάλλων που απετέλουν τμήματα της 6^{ης} και 79^{ης} γαλλικής ταξιαρχίας, 147 στρατιώτες και 8 αξιωματικοί έπεσαν ζωντανοί στα χέρια των Αλβανών, οι υπόλοιποι έπεσαν ηρωικά μαχόμενοι μέχρι τελευταίας πνοής γράψαντες μια από τις ενδοξότερες σελίδες της γαλλικής ιστορίας και της γαλλικής επαναστάσεως. Μεταξύ των αιχμαλώτων ήτο και ο ήρωας στρατηγός Λασαλσέτ πληγωθείς στην μάχη στην Νικόπολη. Ο συνταγματάρχης Hote και ο λοχαγός Τισσό εσκοτώθηκαν. Το βράδυ της τραγικής ημέρας ο μεσημβρινός κυρίως μαχαλάς του Αγίου Νικολάου, που είχε τους πιο θερμόαιμους γαλλόφιλους ψαράδες, καιγόταν από τους Αρβανίτες που επλιατσικολογούσαν και σφάζανε και αιχμαλωτίζανε όσους δεν σώθηκαν με τα πριάρια στο Άκτιο και την Λευκάδα. Οι λογισμοί που διακρίνονται στην κόγχη του ναού του Αγίου Νικολάου είναι από τους Αρβανίτες.